

Махінчук В. М.

ДО АНАЛІЗУ ЗАКОНОДАВСТВА, СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ТА ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ У СФЕРІ ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПОШКОДЖЕННЯМ НЕРУХОМОГО МАЙНА ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

УДК-347.1

Військова агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалась 26 лютого 2022 року вже породила масу питань стосовно підстав порядку та способів компенсації (відшкодування) майнової шкоди завданої Російською ФЕдерацією внаслідок військової агресії. Проаналізуємо, які ж перспективи ми маємо на сьогодні стосовно можливості реалізації такої можливості.

Загальна характеристика підстав цивільно-правової відповідальності за завдану майнову шкоду на території України діями Російської Федерації

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду визначено Цивільним кодексом України, відповідно до положень якого:

- майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини (ст. 1166 ЦК України. Реалізація цієї норми здійснюється або в порядку цивільного судочинства або кримінального – при розгляді цивільного позову);

- шкода, завдана фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення, відшкодовується відповідно до закону. Шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопо-

рушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та порядку, передбачених законом (ст. 1177 ЦК України. Проте зазначена норма не застосовується, оскільки відсутній відповідний закон);

- якщо інше не встановлено законом, з урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полагодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. Розмір збитків, що підлягають відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі (ст. 1192 ЦК України).

Отже, реалізація інституту цивільно-правової відповідальності в Україні, зокрема у формі відшкодування майнової шкоди, здійснюється або в добровільному, або примусовому (судовому) порядку. Юридичною підставою такої відповідальності є склад цивільного правопорушення. А також встановлення особи, яка є порушником – тобто завдала майнової шкоди. Доведення цих фактів (крім вини) покладається на потерпілу особу. Відшкодування майнової шкоди є заходом цивільно-правової відповідальності; при цьому застосовується принцип повного відшкодування шкоди.

Для покладення цивільно-правової відповідальності у формі відшкодування майнової шкоди, завданої пошкодженням нерухомого майна на території України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, на державу Російська Федерація вимагає пред'явлення кожною конкретною потерпілою особою – власником пошкодженого майна позову до держави Російська Федерація. Тобто держава Російська Федерація має виступати відповідачем за пред'явленим цивільним позовом.

Варто звернути увагу, що в Україні ще чотири роки тому Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року № 2268-VIII було передбачено, що відповідальність за

матеріальну чи нематеріальну шкоду, завдану Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, покладається на Російську Федерацію відповідно до принципів і норм міжнародного права (ч. 4 ст. 2 цього Закону). Крім того, Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII також було передбачено, що: відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію. Держава Україна всіма можливими засобами сприятиме відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією (ч. 6 ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»). Цим Законом навіть було встановлено, що у разі нанесення шкоди суб'єктами іноземної держави нерезидентами підсудність встановлюється за місцем нанесення шкоди з урахуванням правил підсудності, встановленої цим Законом (ст. 12).

Для реалізації цих положень в частині забезпечення судового захисту в українських судах, Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» було внесено зміни до статті 28 ЦПК України (пункт 17) та статті 5 Закону України «Про судовий збір» (пункти 21 і 22), якими держава Україна «формально» передбачила юридичну можливість пред'явлення постраждалими від знищення на сході України їхнього майна громадянами України (за місцем їхнього проживання або перебування) в національні (українські) суди за правилами ЦПК України позовів до держави-агресора Російської Федерації про відшкодування завданої майнової та/або моральної шкоди у зв'язку з тимчасовою окупацією території України, збройною агресією, збройним конфліктом, що призвели до вимушеного переселення з тимчасово окупованих територій України, загибелі, поранення, перебування в полоні, незаконного

позбавлення волі або викрадення, а також порушення права власності на рухоме та/або нерухоме майно.

Як вже було зазначено вище, при реалізації цивільно-правової відповідальності у вигляді відшкодування майнової шкоди, держава Російська Федерація має виступати в цивільній справі в процесуальному статусі відповідача за пред'явленням до неї цивільним позовом. Проте зауважимо, що пред'явлення позовів до іноземної держави, без згоди її компетентних органів, прямо забороняє ст. 79 Закону України «Про міжнародне приватне право», положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні, затвердженого Указом Президента від 10 червня 1993 року № 198/93 (198/93), стаття 32 Віденської конвенції 1961 року, стаття 5 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності від 2 грудня 2004 року. Такої згоди компетентних органів Російської Федерації одержати нереально. А прямої можливості пред'явлення в українському суді позову до Російської Федерації ані міжнародним договором України, ані законом України не передбачено. Тобто здійснення (в тому числі в судовому порядку) в судах України громадянами права на відшкодування шкоди, завданої знищенням їхнього майна, за рахунок Російської Федерації виключається, навіть за умови доведення в діях Російської Федерації складу цивільного правопорушення.

До речі, вже навіть сформувалась судова практика Верховного Суду з питань пред'явлення в українські суди таких позовів до держави Російська Федерація. Так, наприклад, в постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.10.2021 у справі № 710/784/19 (провадження № 61-5289св20) сформульовано висновок, що відповідач – Російська Федерація має в Україні судовий імунітет, а отже, необхідна згода дипломатичного представництва на пред'явлення до нього позову про відшкодування шкоди. За відсутності такої згоди іноземна держава не може одержати правового статусу відповідача в цивільному процесі України, а український суд не має права здійснювати подальші процесуальні дії. Схожі висновки викладено у постановах Верховного Суду

від 13 травня 2020 року у справі № 711/17/19, від 09 червня 2021 року в справі № 265/7703/19, від 11 серпня 2021 року в справі № 542/1323/18, від 01 вересня 2021 року в справі № 754/10080/19 .

А відтак, пред'явити до Російської Федерації цивільний позов про відшкодування майнової шкоди, завданої пошкодженням нерухомого майна на території України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, можна лише у відповідний національний суд Російської Федерації відповідно до процесуального законодавства Російської Федерації.

І лише після звернення до національних судів Російської Федерації та отримання відмови в судовому захисті (остаточного рішення суду Російської Федерації про відмову у відшкодуванні), потерпілий громадянин України або українська юридична особа вправі на підставі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод звертатись до Європейського суду з прав людини, що й буде ефективним засобом захисту. Проте варто взяти до уваги ухвалену нещодавно (22 березня 2022 р.) Європейським судом з прав людини Резолюцію про наслідки припинення членства РФ у Раді Європи у світлі статті 58 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, на які слушно звернула увагу суддя Верховного Суду Т. Анцупова: а) Російська Федерація перестає бути високою Договірною Стороною Конвенції 16 вересня 2022 року; б) Суд має компетенцію розглядати заяви проти Російської Федерації, які можуть становити порушення Конвенції, за умови, що вони тривали до 16 вересня 2022 року . Тож, факти заподіяння майнової шкоди в результаті знищення та пошкодження нерухомого майна на території України внаслідок військової агресії Російської Федерації, починаючи з 24 лютого 2022 року, й до 16 вересня 2022 року, можуть бути предметом розгляду Європейського суду з прав людини.

Аналіз законопроекту № 7198 (як такого, що прийнятого за основу 01.04.2022)

Зважаючи на наведені вище положення цивільного законодавства України, отримати відшкодування майнової шкоди в результаті пошкодження чи знищення майна в Україні його власники – громадяни та юридичні особи можуть лише з підстав і в

порядку, що передбачені законодавством, а також від чітко визначеного відповідального суб'єкта.

Як було зазначено вище, щодо держави Російська Федерація в межах правового поля України неможливо в українських судах реалізувати цивільно-правову відповідальність. А відтак, з метою забезпечення реального відшкодування майнової шкоди має бути визначено іншого суб'єкта, який за своєю згодою (за відсутності передбаченого законом обов'язку нести цивільно-правову відповідальність за дії іншого суб'єкта) буде надавати компенсацію за знищене та пошкоджене майно, внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації. Тому з метою визначення правових та організаційних засад надання державою компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації з дня набрання чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», до Верховної Ради України суб'єктами права законодавчої ініціативи було внесено проект Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації агресії Російської Федерації», прийнятого Верховною Радою України в першому читанні за основу 01.04.2022 (далі – законопроект № 7198).

Аналіз положень змісту зазначеного законопроекту № 7198 свідчить, що його правове регулювання поширюватиметься на:

1) фізичних осіб – громадян України, які є: а) власниками пошкоджених та/або знищених об'єктів нерухомого майна; б) особами, які здійснили інвестування та фінансування будівництва об'єктів житлового будівництва щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт та які не прийнято в експлуатацію; в) членами житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які викупили квартиру, інше житлове приміщення кооперативу, але не оформили право власності на нього; г) спадкоємцями осіб, визначених підпунктами “а” - “в” цього пункту;

2) об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, управителів багатоквартирних будинків, житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які здійснюють утримання відповідних будинків, щодо відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку.

Передбачений законопроектом № 7198 механізм компенсації є відносно простим і включає стадії: а) подання заяви (в т.ч. в електронній формі) про надання компенсації до відповідної Комісії, незалежно від місця проживання (перебування) фізичної особи або місцезнаходження юридичної особи (при цьому отримувач компенсації може самостійно забезпечити оцінку вартості пошкодженого об'єкта нерухомого майна або обстеження можливості/неможливості відновлення об'єкта нерухомого майна). Заява подається через адміністратора центру надання адміністративних послуг, посадову особу органу соціального захисту населення, або нотаріуса; б) розгляд заяви про надання компенсації Комісією та прийняття рішення про надання компенсації (строк розгляду заяви Комісією не перевищує 30 календарних днів з дня подання заяви); в) забезпечення виконавчим органом ради надання компенсації.

Законопроектом передбачається надання компенсації у вигляді: 1) грошової компенсації шляхом перерахування грошових коштів на поточний рахунок отримувача компенсації із спеціальним режимом використання для цих цілей. Порядок відкриття та ведення таких рахунків визначається Національним банком України (розмір грошової компенсації визначається за результатами оцінки вартості відновлення відповідного пошкодженого об'єкта нерухомого майна з урахуванням ступеню його пошкодження. Під час проведення оцінки вартості відновлення пошкодженого об'єкта нерухомого майна встановлюється ступінь пошкодження та ціна його відновлення); 2) об'єкта нерухомого майна шляхом фінансування його будівництва (шляхом фінансування будівництва нового об'єкта нерухомого майна з рівноцінною площею, типом та функціональним призначенням. Граничний розмір компенсації у вигляді об'єкта нерухомого майна не може перевищувати вартості 150 м² за один об'єкт нерухомого майна. Обрахунок

вартості 1 м² площі об'єкта нерухомого майна здійснюється за методикою, визначеною Кабінетом Міністрів України.); 3) фінансування виконання будівельних робіт з відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку (розмір компенсації у вигляді фінансування виконання будівельних робіт визначається за результатами оцінки вартості відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку з урахуванням ступеню його пошкодження).

Разом з тим, як вбачається зі змісту пояснювальної записки до цього законопроекту, «реалізація положень проекту Закону не потребуватиме додаткового фінансування з державного або місцевого бюджетів», тому потребує детальний аналіз передбаченого законопроектом механізму компенсації з метою оцінки його реалістичності. Також варто звернути увагу, що розроблений законопроект не буде здійснювати безпосереднє регулювання суспільних відносин, на які він спрямований, адже згідно із його Прикінцевими і перехідними положеннями Кабінету Міністрів України доручено розробити Порядок надання компенсації, а також забезпечити: затвердження плану заходів щодо реалізації цього Закону; розробку та внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України щодо внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації у вигляді надання об'єктів нерухомого майна; прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону, та приведення своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом; прийняття порядку та умов надання і використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації; приведення міністерствами та іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом; приведення будівельних норм та інших нормативних документів у відповідність до Закону

України «Про енергетичну ефективність будівель», у тому числі в частині визначення енергетичного сертифікату єдиним документом, який визначає енергетичні характеристики під час проектування об'єкта будівництва; створення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації; збір відомостей про квартири, інші житлові приміщення в будівлі, приватні житлові будинки, садові та дачні будинки, які знищені внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України; щорічно в державному бюджету передбачати видатки для здійснення заходів, передбачених цим Законом.

Такий комплекс заходів, які законопроектом передбачається доручити Кабінету Міністрів України, а також передбачені законопроектом джерела фінансування компенсації (фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури України у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації; міжнародна технічна та/або поворотна або безповоротна фінансова допомога; інші джерела, не заборонені законодавством України) за відсутності реальних гарантій формування такого фонду та отримання міжнародної допомоги в достатньому обсязі, свідчать про мало імовірну і довгострокову перспективу реалізації мети законопроекту.

Таким чином, передбачений законопроектом № 7198 механізм компенсації юридично не є відшкодуванням майнової шкоди як заходу цивільно-правової відповідальності, хоча й передбачає принцип повного відшкодування в розумінні положень ЦК України. А реалізація запропонованого механізму компенсації потребує виконання ряду формальних моментів та знаходження джерел фінансування.

Аналіз інших законопроектів

Схожими із законопроектом № 7198 є проект Закону України «Про захист права власності та інших речових прав осіб, постраждалих внаслідок проведення антитерористичної операції або операції Об'єднаних сил» (законопроект № 5177-1) та проект Закону України «Про захист права власності та інших речових

прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії» (законопроект № 5177) , які визначають подібні механізми надання державою компенсації (вказані обидва законопроекти було включено до порядку денного).

Водночас у Верховній Раді України було зареєстровано ще два законопроекти –проект Закону України «Про відновлення житла, втраченого в результаті здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України» та проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо фінансування відновлення житла, втраченого в результаті збройної агресії Російської Федерації проти України» не містять конкретних механізмів компенсації.

Окремий інтерес викликає проект Закону України «Про компенсацію за майно, втрачене, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії Російської Федерації та справедливий розподіл репарацій» (законопроект № 7237) , який, у порівнянні із законопроектом № 7198, передбачає дещо інший механізм компенсації. Цим законопроектом передбачається, що захист права власності постраждалих фізичних осіб, їх спадкоємців та постраждалих юридичних осіб здійснюється шляхом виплати первинної (1) та повної (2) компенсації за втрачене, пошкоджене чи зруйноване майно. 1) Первинна компенсація застосовується з метою захисту права власності, права на житло фізичних осіб, відновлення життєво важливих функцій та/або послуг, які надають юридичні особи, а також відновлення нормального життя в Україні. Право на первинну компенсацію забезпечується поступово та пропорційно залежно від матеріальних можливостей держави Україна. 2) Повна компенсація застосовується з метою захисту права власності постраждалих осіб, забезпечення справедливого та адресного розподілу репарацій та/або інших стягнень з Російської Федерації. Право на повну компенсацію забезпечується за умови виплати репарацій та/або інших стягнень з Російської Федерації. Тобто законопроект № 7237 не забезпечує принцип повного відшкодування. Аналіз змісту висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на законопроект № 7237 свідчить, що зазначений законопроект, на думку експертів,

не узгоджується із законопроектом № 7198, який було прийнято у першому читанні 01.04.2022, оскільки зв'язку з цим порядок відшкодування шкоди завданої агресією Російської Федерації нерухомому майну залишається чітко невизначеним. Механізм виплати компенсації, запропонований у цьому проекті вимагає доопрацювання.

Отже можна вважати, що саме текст законопроекту № 7198, який було прийнятого в першому читанні 01.04.2022, й буде покладено в основу законодавчого регулювання порядку компенсації.

Проблеми відшкодування майнової шкоди, завданої громадянам в результаті знищення чи пошкодження їхнього майна внаслідок збройного конфлікту на сході України (2014–2021 рр.). Підстави відповідальності Російської Федерації та держави Україна

Додатково варто зважати на історико-правовий досвід і звернути увагу, що ця проблема в правовому полі України не є новою, оскільки питання відшкодування майнової шкоди, завданої майну (в результаті пошкоджень чи руйнувань жилих будинків) громадян внаслідок збройного конфлікту у зв'язку із діяльністю незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України стали виникати після 2014 року з проведенням українською владою антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил.

Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» було визначено, що відповідальність за матеріальну чи нематеріальну шкоду, завдану Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, покладається на Російську Федерацію відповідно до принципів і норм міжнародного права (ч. 4 ст. 2 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року № 2268-VIII).

Оскільки правовий статус тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, а також правовий режим на

зазначених територіях визначається, крім вищезазначеного Закону, також й Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», то вказаним Законом також було передбачено, що: відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію. Держава Україна всіма можливими засобами сприятиме відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією (ч. 6 ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII). Цим Законом навіть було встановлено, що у разі нанесення шкоди суб'єктами іноземної держави нерезидентами підсудність встановлюється за місцем нанесення шкоди з урахуванням правил підсудності, встановленої цим Законом (ст. 12). Для цього статтю 28 ЦПК України доповнено новою частиною 17, якою встановлено, що позови про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб (в тому числі про відшкодування шкоди, завданої внаслідок обмеження у здійсненні права власності на нерухоме майно або його знищення, пошкодження) у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру можуть пред'являтися також за місцем проживання чи перебування позивача. А позивачів у справах за позовами до держави-агресора Російської Федерації про відшкодування завданої майнової та/або моральної шкоди у зв'язку з тимчасовою окупацією території України, збройною агресією, збройним конфліктом, що призвели до вимушеного переселення з тимчасово окупованих територій України, загибелі, поранення, перебування в полоні, незаконного позбавлення волі або викрадення, а також порушення права власності на рухоме та/або нерухоме майно, було звільнено від сплати судового збору (п. 21 і 22 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір»).

Проте, як вже було зазначено вище, оскільки стягнення майнової шкоди з держави Російська Федерація зумовлює необхідність пред'явлення до неї, як відповідача, відповідного позову постраждалими громадянами, але згідно із статтею 79 Закону України «Про міжнародне приватне право» пред'явлення позову до іноземної держави, залучення іноземної держави до участі у справі як відповідача може бути допущено лише за згодою компетентних органів відповідної держави, якщо інше не передбачено міжнародним договором України або законом України, і оскільки такої згоди компетентних органів Російської Федерації одержати нереально, а прямої можливості пред'явлення в українському суді позову до Російської Федерації ані міжнародним договором України, ані законом України не передбачено, тому завдану знищенням або пошкодженням майна (жилих будинків) на сході України майнову шкоду постраждалі громадяни намагалися стягнути саме з держави Україна.

Так, оскільки у 2014 році події у Донецькій та Луганській областях були визнані як терористичні акти, а діяльність щодо забезпечення миру і повернення контролю над непідконтрольними територіями була названа антитерористичною операцією, це спровокувало юридичну плутанину та невизначеність щодо застосування відповідного законодавства. Думки юристів розділились: одні вважали, що відшкодування шкоди за зруйновану нерухомість повинно відбуватись на підставі статті 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» як шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом; інша думка – на підставі ст. 1177 ЦК України як шкоди фізичній особі, що потерпіла від кримінального правопорушення. Національна судова практика йшла двома шляхами: в одних випадках позовні вимоги про відшкодування шкоди за зруйноване майно в результаті проведення антитерористичної операції ґрунтувались лише на Законі України «Про боротьбу з тероризмом» (а деякі додатково містили посилання й на ст. 1177 ЦК України), а в інших – також на нормах Кодексу цивільного захисту України. Стосовно позовних вимог, які ґрунтувались на положеннях Закону України «Про боротьбу з тероризмом», то довгоочікуваною стала постанова Великої Палати Верховного Суду

від 04.09.2019 в цивільній справі № 265/6582/16-ц, в якій зазначено, що відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону і з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом. Відшкодування шкоди, заподіяної організації, підприємству або установі терористичним актом, провадиться в порядку, визначеному законом (стаття 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»). Велика Палата зробила висновок, що передбачене у статті 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» право на відшкодування відповідно до закону шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, з огляду на відсутність відповідного закону не породжує легітимного очікування на отримання від Держави України такого відшкодування за пошкоджений у період проведення антитерористичної операції об'єкт нежитлової нерухомості незалежно від того, на якій території – підконтрольній чи непідконтрольній Україні – мав місце вказаний акт. Також мали місце випадки пред'явлення позовів на підставі ч. 10 ст. 86 Кодексу цивільного захисту України як відшкодування шкоди за пошкоджене майно внаслідок такої надзвичайної ситуації, як терористичний акт. Водночас стаття 1177 ЦК України ставить можливість відшкодування майнової шкоди, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України, в залежність від існування спеціального (окремого) закону, якого наразі не існує. На підставі ж загальних норм про цивільно-правову відповідальність (ст.ст. 1166, 1173, 1174 ЦК України) держава Україна може бути відповідальною за шкоду, завдану майну громадян на території проведення антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил) лише у випадку встановлення в діях державних органів влади України складу цивільного правопорушення.

Суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду О.В. Ступак зазначала, що при розгляді цієї категорії справ виникає багато питань щодо правозастосування. У більшості відповідних позовів ставилось питання про відшкодування шкоди, спричиненої терористичним актом, а на підтвердження факту

останнього додавалася довідка Служби безпеки України про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками скоєння терористичного акту. Однак вироку в цій справі поки немає. «Цивільний суд у рамках розгляду справи про відшкодування шкоди за пошкоджене майно не може сам встановлювати, чи було скоєно терористичний акт», – пояснила суддя. Отже, зазначила вона, правовий шлях у цій категорії справ із посиланням на ст. 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» – неперспективний. Інший шлях, яким ідуть правники, – застосування Кодексу цивільного захисту України, з огляду на те, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 р. № 47-р в зоні конфлікту було встановлено режим надзвичайної ситуації. Стаття 86 Кодексу регламентує забезпечення житлом постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій. Однак, зазначила суддя, в цьому випадку йдеться лише про будівлі, при цьому особа може отримати відшкодування тільки в разі передачі пошкодженого житла органу місцевого самоврядування. Суддя зазначила, що сьогодні перед вирішенням цих питань судова система, практично, лишилася наодинці. Адже законодавчий орган не ухвалив закону, що визначає порядок відшкодування шкоди, спричиненої саме подіями на сході України. Проте жоден із внесених у 2014, 2015, 2016 рр. на розгляд Верховної Ради України законопроектів, які стосувались компенсації майнової шкоди, завданої під час проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях, так й не було прийнято.

Водночас постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2020 р. № 767 було затверджено новий Порядок надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації (далі – Порядок № 767). Цей новий Порядок прийнято на зміну попередньому Порядку в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 623. Зазначений новий Порядок встановив механізм надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від

надзвичайних ситуацій і розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації. Постраждалими визнаються громадяни України, іноземці та особи без громадянства, житлові будинки (квартири) (далі - житло) яких пошкоджено/зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації, або проведення робіт з ліквідації її наслідків (далі - постраждалі). Грошова допомога надається постраждалим, житло яких пошкоджено внаслідок надзвичайної ситуації або проведення робіт з ліквідації її наслідків та які відмовилися від евакуації, відселення та залишилися на попередньому місці проживання та/або в межах відповідного населеного пункту. Грошова компенсація надається постраждалим, які є власниками житла, яке перебуває на контрольованих Україною територіях та було зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації, після дати набрання чинності Указом Президента України від 14 квітня 2014 р. № 405 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року “Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України”. Особи, житло яких було зруйноване, але на дату обстеження є повністю або частково відбудованим, мають право на отримання грошової компенсації, крім випадку, якщо те ж саме зруйноване житло було повністю відновлене за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів або за кошти суб’єктів господарювання. Органи місцевого самоврядування, а в разі їх відсутності - військово-цивільні адміністрації населених пунктів проводять обстеження пошкодженого або зруйнованого житла, обліковують його, складають і затверджують списки постраждалих на відповідній території, збирають інформацію, необхідну для прийняття рішень щодо надання або відмови в наданні грошової компенсації та видають довідки про визнання особи постраждалою внаслідок надзвичайної ситуації. Рішення про надання постраждалим грошової допомоги та її розмір приймає Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади (в особі відповідних комісій, які

утворюються в Донецькій та Луганській областях Донецькою та Луганською облдержадміністраціями). Розмір грошової допомоги постраждалим становить від трьох до 15 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Під час визначення розміру грошової допомоги враховується розмір заподіяної матеріальної шкоди, страхових виплат, інших видів допомог. Розмір грошової компенсації постраждалим визначається за показниками опосередкованої вартості спорудження житла у регіонах України відповідно до місцезнаходження житла, що є чинними на дату затвердження узагальненого списку відповідно (але не більш як 300 тис. гривень за один об'єкт зруйнованого житла). У разі виплати Казначейством коштів для виконання рішення суду про надання компенсації (відшкодування шкоди) за те ж саме зруйноване житло граничний розмір грошової компенсації, визначений цим пунктом, зменшується на сукупний розмір раніше отриманих коштів.

Перспективи застосування Порядку № 767 в сучасних умовах

Разом з тим, варто зауважити, що зазначений Порядок № 767 може бути застосований й зараз, в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої 24 лютого 2022 року. Проте цей Порядок № 767 стосується лише постраждалих осіб – громадян та лише їхніх житлових будинків (квартир), які було саме зруйновано. На власників – юридичних осіб та на інші об'єкти нерухомості (нежилі приміщення і споруди), а також на факти пошкодження житлових будинків (квартир) без їх повного руйнування цей Порядок не поширюється.

Порядок поширюється тільки на тих цивільних осіб, які залишаються проживати у населеному пункті, в якому було зруйновано їхнє житло. Дія постанови не поширюється на внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, які переїхали до іншого населеного пункту. Також, вона не застосовується до осіб, котрі проживають на території, яка контролюється озброєними групами. На ці недоліки зазначеного Порядку зверталась увага в доповіді Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні .

А відтак, якщо виплата компенсації не підпадає під дію зазначеного Порядку № 767, одержати від держави Україна компенсацію (відшкодування) в іншій спосіб чи в судовому порядку (зокрема на підставі ст. 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та ст. 86 Кодексу цивільного захисту України) на сьогодні юридично неможливо.

Державна реєстрація припинення права власності у зв'язку із знищенням об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій. Припинення сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та нарахування амортизації

Оскільки об'єкти житлової та нежитлової нерухомості є об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (крім об'єктів, наведених в п.п. 266.2.2 п. 266.2 ст. 266 та п.п. 38.6 п. 38 підрозділу 10 розділу XX ПК України), а платником цього податку є фізичні та юридичні особи – власники зазначеного нерухомого майна, тому актуальним є питання припинення сплати такого податку у зв'язку із знищенням таких об'єктів.

Таке питання є актуальним й для юридичних осіб, які нараховують амортизацію основних засобів, адже нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів (ст.ст. 138, 177 ПК України), а знищення таких основних засобів це виключає.

Таким чином, як сплата податку на нерухоме майно, так й нарахування амортизації пов'язується з фізичним існуванням відповідного нерухомого майна (за умови визнання його активом, тобто зарахування на баланс підприємства) та існування у суб'єкта права власності на нього. При цьому передбачено, що база оподаткування об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі їх часток, які перебувають у власності фізичних осіб, обчислюється контролюючим органом на підставі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (п.п. 266.3.2 п. 266.3 ст. 266 ПК України).

Оскільки відповідно до ч. 1 ст. 182 ЦК України право власності та інші речові права на нерухомі речі, обтяження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстра-

ції, а згідно з п. 4 ч. 1 ст. 346, ст. 349 ЦК України право власності на майно припиняється у разі знищення майна, то такий факт підлягає державній реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», статтю 14 якого встановлено, що у разі знищення об'єкта нерухомого майна відповідний розділ Державного реєстру прав та реєстраційна справа закриваються. Саме з цього моменту для цілей податкового законодавства особа перестає бути власником, а відповідний об'єкт нерухомого майна перестає існувати.

Отже, підприємство має, отримавши інформацію про знищення об'єктів від органів ДСНС (з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. «Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва»), провести інвентаризацію і списати такі зруйновані об'єкти в установленому порядку, оформивши відповідний документ про списання основних засобів – об'єктів нерухомого майна з балансу підприємства у зв'язку із знищенням, що буде підставою для виключення такого об'єкта зі складу активів підприємства. Це буде підставою для припинення нарахування амортизації.

Стосовно ж сплати податку на нерухоме майно, то необхідним є внесення відомостей про припинення права власності на зруйнований об'єкт до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно за заявою власника. Оскільки державна реєстрація права власності на закінчений будівництвом об'єкт у зв'язку з його знищенням проводиться за наявності відомостей про факт знищення, отриманих державним реєстратором з Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (п. 75 Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затвердженому в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 553), тому власнику зруйнованого майна варто забезпечити внесення відповідних відомостей до зазначеної Єдиної державної електронної системи в Порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 681.

Щодо міжнародних активів РФ і їх можливої конфіскації на користь України

Окремо декілька слів варто сказати щодо можливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок військової агресії РФ, за рахунок активів РФ, які наразі арештовані і продовжують арештовувати за кордоном, на виконання санкцій введених проти РФ .

Незалежно від країни , яка підтримує введені ЄС чи США санкцій проти РФ, та або вводить свої власні санкції проти РФ за військову агресію проти України , найбільш складний і важливий етап настає щодо подальших кроків із заблокованими активами РФ і перш за все із правовим механізмом щодо повернення цих арештованих активів на користь України. Слід зазначити що саме це питання і є наразі тим «вузьким місцем», а саме невідповідність проголошених заяв і гасел із можливістю їх реалізації.

Цікавим у цьому контексті є приклад США із лобіюванням прийняття відповідного проекту закону щодо повернення активів РФ у США на користь України. Так званий проект закону про підтримку України, про арешт активів для відновлення України . Відповідний законопроект наразі заблокований в США .

Тож підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що без прийняття окремого спеціального комплексного закону про відшкодування (компенсацію) шкоди завданої внаслідок військової агресії РФ проти України, який має визначити підстави, суб'єктів, за рахунок майна яких проводиться відшкодування і сам порядок проведення вилучення та повернення цього майна на користь українських резидентів, які зазнали майнової шкоди, вести мову про таку компенсацію наразі передчасно.

1. *Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.10.2021 у справі № 710/784/19 (провадження № 61-5289св20). URL: <https://www.zakon-i-normativ.info/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=5&id=134424&menu=135063>.*
2. *Коментар судді ВС Тетяни Анциупової щодо ухвалення ЄСПЛ Резолюції про наслідки припинення членства РФ у Раді Європи. Офіційний веб-сайт Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1264425/>.*

3. *Проект Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації агресії Російської Федерації» від 24.03.2022 № 7198. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7198&skl=10.*
4. *Проект Закону України «Про захист права власності та інших речових прав осіб, постраждалих внаслідок проведення антитерористичної операції або операції Об'єднаних сил» від 17.03.2021 № 5177-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25987>.*
5. *Проект Закону України «Про захист права власності та інших речових прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії» від 01.03.2021 № 5177. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25726>.*
6. *Проект Закону України «Про відновлення житла, втраченого в результаті здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України» від 10.03.2022 № 7134. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39189>.*
7. *Проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо фінансування відновлення житла, втраченого в результаті збройної агресії Російської Федерації проти України» від 10.03.2022 № 7135. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39190>.*
8. *Проект Закону України «Про компенсацію за майно, втрачене, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії Російської Федерації та справедливий розподіл репарацій» від 31.03.2022 № 7237. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39332>.*
9. *За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, станом на лютий 2019 року було пошкоджено або зруйновано близько 50 тис. будинків по обидва боки від лінії зіткнення, з яких близько 20 тис. будинків на підконтрольній Уряду України території. За інформацією Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України на території Луганської та Донецької областей пошкоджено (зруйновано) 13021 об'єктів житлового фонду (з них 825 – будинків комунальної форми власності, 12188 – будинків приватної власності, 8 – будинків Об'єднань співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ)). Орієнтовна сума коштів, необхідних для відновлення зазначених об'єктів, становить 2 млрд. 719 млн.*

10. Шишкіна Е. Компенсація за пошкоджене/зруйноване майно внаслідок збройного конфлікту в судовому порядку: місія можлива? *Юридична газета*. 2019. № 33–34 (687–688); Сегеда Ю. Відшкодування шкоди, завданої в результаті. АТО: сподівання та реалії. *Юридична Газета*. 2016. № 18–19 (516-517).
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04 вересня 2019 року у цивільній справі № 265/6582/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86310215>.
12. Постанова Верховного Суду від 25 квітня 2018 року у цивільній справі № 227/6023/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74021731>; Постанова Верховного Суду від 11 липня 2018 року в цивільній справі № 219/11736/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75345588>.
13. З проблемою компенсації за житло, зруйноване внаслідок збройного конфлікту, судова система лишилася наодинці. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/753159/>.
14. Проект закону України «Про компенсацію майнової шкоди, завданої під час проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях» від 10.07.2014 №4272а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51684; Проект закону України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (щодо компенсації вартості пошкодженого майна)» від 18.02.2015 № 2167. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54094; Проект закону України «Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо компенсації за пошкоджене житло внаслідок проведення АТО» від 09.11.2015 № 3434. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57001; Проект закону України «Про відшкодування збитків за зруйноване (знищене) або пошкоджене приватне житло особам, приватне житло або приватні домогосподарства яких були пошкоджені (зруйновані) під час проведення антитерористичної операції» від 24.03.2016 № 4301. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58524; Проект закону України «Про відшкодування збитків, завданих житлу населення внаслідок проведення антитерористичної операції» від 11.04.2016 № 4301-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58670.
15. Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні 16 травня – 15 серпня 2019 року. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16May-15Aug2019_UA.pdf.

16. *До відома: Законом від 24.03.2022 № 2141 передбачено, що за період з 1 березня 2022 року по 31 грудня 2022 року не нараховується та не сплачується податок за об'єкти нерухомості, які перебувають у власності юридичних осіб, що розташовані на територіях бойових дій. За п. 69.22 підрозділу 10 розділу XX ПКУ України тимчасово положення ст. 266 ПКУ застосовуються з урахуванням таких особливостей: (для юридичних осіб за нежитлові об'єкти) тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, введений Указом № 64/2022, не нараховується та не сплачується податок на нерухоме майно за об'єкти нежитлової нерухомості, у тому числі їх частки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації. При цьому Кабінет Міністрів України уповноважено затвердити перелік таких територій.*
17. *Наприклад ; <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3450583-banki-tankeri-elita-ssa-vyklali-spisok-novih-figurantiv-sankcij-proti-rf.html>.*
18. *<https://www.rbc.ua/ukr/news/pravozashchitniki-ssha-pomeshali-kongressu-1649469218.html>*
19. *<https://www.rbc.ua/ukr/news/pravozashchitniki-ssha-pomeshali-kongressu-1649469218.html>*

Махінчук В.М. До аналізу законодавства, судової практики та законодавчих ініціатив у сфері відшкодування майнової шкоди, завданої пошкодженням нерухомого майна внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

У статті представлений науково-практичний аналіз чинного нормативно-правового регулювання, судової практики та законодавчих ініціатив у сфері відшкодування майнової шкоди, завданої пошкодженням нерухомого майна внаслідок збройної агресії Російської Федерації від 26 лютого 2022 року.

У статті, за допомогою емпіричного матеріалу і проведеного аналізу, обґрунтовується авторська позиція стосовно відсутності в українському відповідного законодавстві на сьогодні ефективного механізму компенсації матеріальної шкоди завданої внаслідок російської військової агресії від 24 лютого 2022 року. Окремо аналізуються процесуальні складнощі щодо визначення відповідного відповідача у таких провадженнях і визначення відповідної юрисдикції щодо подачі таких позовів.

Автором використовуються широкий спектр наукових методів пізнання сутності сформульованої проблеми і шляхів щодо вирішення останньої. Акцент зроблено на порівняльному метод дослідження, який дозволяє провести відповідні паралелі і віднайти спільні техніко – юридичні проблеми щодо відшкодування завданої матеріальної шкоди від російської агресії у 2022 році і ситуації

ю з російською агресією і окупацією деяких районів Луганської і Донецької областей у 2014 році.

У статті автор резюмує, що відсутність в українському відповідному законодавстві на сьогодні ефективного механізму компенсації матеріальної шкоди завданої внаслідок російської військової агресії від 24 лютого 2022 року призводить до неможливості компенсації останньої за наявних юридичних механізмів. Питанню судового імунітету відповідача – Російській Федерації в Україні приділена окрема увага, адже необхідність згоди дипломатичного представництва на пред'явлення до нього позову про відшкодування шкоди, призводить до неможливості надати Російській Федерації правового статусу відповідача в цивільному процесі.

З метою забезпечення реального відшкодування майнової шкоди має бути визначено іншого суб'єкта, який за своєю згодою (за відсутності передбаченого законом обов'язку нести цивільно-правову відповідальність за дії іншого суб'єкта) буде надавати компенсацію за знищене та пошкоджене майно, внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації. Тому з метою визначення правових та організаційних засад надання державою компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації з дня набрання чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», до Верховної Ради України суб'єктами права законодавчої ініціативи було внесено проект Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації агресії Російської Федерації», прийнятого Верховною Радою України в першому читанні за основу 01.04.2022 (далі – законопроект № 7198).

Ключові слова: військова агресія Російської Федерації, компенсація, відшкодування, активи, підстави цивільної відповідальності, майно, репарації, форс мажорні обставини,

Makhinchuk V. Scientific and practical analysis of current regulations, judicial practice and legislative initiatives in the field of compensation for property damage caused by damage to real estate as a result of armed aggression of the Russian Federation

The military aggression of the Russian Federation against Ukraine, which began on February 26th, 2022, has already raised a lot of questions about the grounds for the procedure and methods of compensation (retribution) for property damage caused by the Russian Federation as a result of military aggression. Let's analyze what prospects we have today regarding the possibility of implementation of such an opportunity.

The main aim of the article is to show and to stress that the present Ukrainian juridical compensation mechanisms (especially civil law regulation) are not proper to the case of Russian war aggression.

The biggest part of data in this article were used due to analysis and comparison of two situation; the compensation for property damage caused by damage to real estate as a result of armed aggression of the Russian Federation in 2022 and period of ORDLO (Russian aggression in Donetsk and Lugansk oblasts in 2014).

The conclusions are made in this article shows that for Ukrainian residents, which are affected from the Russian war aggression, especially whom property were damaged or ruined by the Russian Federation as a result of military aggression, are not for now provided by effective juridical compensation mechanisms to cover losses caused by armed aggression of the Russian Federation in 2022.

Solution to the problem mentioned above is should be adoption the special complex law. Such law should determine and provide the grounds, subjects whose property is compensated and the procedure for seizure and reversal of this property in favor of Ukrainian residents who have suffered property damage. Some drafts of such law are debated in Ukrainian Parliament already.

Keywords: property damage, armed aggression, compensation, retribution violation of the Convention, assets, confiscation.

Менделя О.О.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЛІКАРСЬКУ ПОМИЛКУ

УДК: 347.4: 368

Постановка проблеми. Проблема лікарських помилок існує в кожній системі охорони здоров'я, вирішення, або хоча б пом'якшення якої має стати пріоритетом кожної цивілізованої країни. Помилки під час медичного обслуговування населення набувають підвищеного негативного забарвлення з огляду на те благо, якому спричиняється шкода помилковими рішеннями, діями або бездіяльністю медичних працівників. І хоча шкода, завдана здоров'ю або життю людини під час медичного обслуговування в переважній своїй більшості пов'язується з медичною (лікарською) помилкою – варто зауважити, що помилка лікаря не єдина першопричина негативних наслідків в означених відносинах.

З огляду на відсутність в національному законодавстві детермінанти «лікарська (медична) помилка», а відповідно й розуміння того, які кваліфікуючі характеристики поставлені в її основу – представляється важливим дати визначення лікарської помилки, як підстави притягнення медичного працівника до цивільно-правової відповідальності.